

Pismo poświęcone sprawom politycznym i społecznym.

Poznań, sobota 30 września 1871.

Stożeczka wchodząca 548 such. 546

Diagonał dnia 11 godz. 37 min.

Zaproszenie do przedplaty.

Szanownych Abonentów, Czytelników i Przyjaciół, którzy się zgadzają z kierunkiem pisma naszego, upraszamy uprzejmie, ażeby z początkiem nowego kwartału pismo nasze nie tylko abonowali, ale także w znanych sobie kołach jak najgorliwiej popierać i szerzyć zechcieli, a mianowicie po miastach naszych, — gdzie Orędownik dotąd nie dość rozpowszechniony.

Każde pismo polityczne musi mieć swoich przyjaciół, którzy je popierają; na takich to przyjaciół liczą Orędownik i tuszy sobie, że się na nich nie zawiedzie.

Przedpłata na kwartał czwartą wynosi w Poznaniu **17 1/2 sgr.**, na prowincjach **20 sgr.**, którzy przyjmują wszystkie urzędy pocztowe. W Poznaniu przyjmują taką płać: Ekspedycyi pisma, kłopotliwie: J. K. Zupański, Nowa ulica; M. Leitgeber i Spółka, plac Włóknianki; ekspedycyi gazet Kaufmanna i Palmego, plac Napieszki 1; handel H. Michalica, Mała Garbary; handel cyur L. Kanis-kiego, ul. Wodna 2; handel J. N. Leitgeba przy Garbarach; handel A. Feitowicza, Chalazowa 13; handel Mikiewicz, Ostrońce na Śródcie 1. Przedpłata miesięczna na październik tylko w Poznaniu wynosi **6 1/2 sgr.**, na prowincyje **10 sgr.** Na miesiąc zapisywać się można tylko w ekspedycyi. —

Ekspedycya Orędownika,

Róg ul. Wrocławskiej i Gólskiej 1. Dł. piętro.

— Od 1 października przenosimy biuro redakcyi naszej przeciwko do domu p. prof. Szarfarkowicza ul. Wrocławskiej 9. Wchód z ulicy Gólskiej, 1 piętrowo.

Z nad Baryzoj w września.

Im więcej się nad stosunkami naszymi z Austrią i takowe badamy, tém większe nam się tak ze względu na prywatne, jak i publiczne gospodarstwo niedostatki, niedomagania, nierząd, odsławiają. Tak to wadliwości wiśniomy, o ile takowe ogólnie dotyczą, uwagę zwracają, że skutków dochodzących z przyczyn ich i wynajdując ku naprawie złego skutkowe środki, na które i prywatnie i publicznie wskazywać należy.

Małego miasteczka tu we W. Ks. Poznańskim miasteczkiem będąc, starałem się poznać stosunki tak jego, jak i innych miasteczek naszych i znalazłem, że niemal wszystkie, pomimo nieraz korzystnych okoliczności, miasto się finansowo podnosić, coraz bardziej upadają. Majątek ich publiczny oszczepia się, pomimo, że się długi nie tylko nie zmniejszają, ale owszem jeszcze powiększają. Przyczynę tego trzeba szukać głównie w zarządzie miast, który magistrat z burmistrzami na czele i reprezentanci miasta stanowią. Gdzie w skład zarządu wchodzi ludzie, którzy obok niesposobowanego charakteru, odpowiadają zdolności w kierowaniu sprawami miasta posiadają, a przytém z zamiłowaniem dla dobra publicznego pracują, tam też stan wszelkich interesów miejskich w dobrym znajduje się stanie. Małoby się jednakże przykładów takich u nas naliczyć!

Podług ordynacyi miejskiej, mając miasto prawo obrania burmistrzów. Prawo to jest jednak przynajmniej dla polskich miast to we W. Ks. Poznańskim — pozorne. Iżąd bo niemal kandydatów sobie niemających, którzy n. p. mieli nieszczerze urodzić się Polakami, choćby ta owi obok zaufania gminy, największe kwalifikacye posiadali, nie potwierdza. Znam przykłady, gdzie więcej kilkakrotnie się powtarzał, lecz zawsze daremnie, bo obrany nie był król. Regencyi „genung zuverlässig.“ Tymczasem narzuca rząd miastu każdego urzędnika, który komisarycznie urząd burmistrza sprawuje, pobierając za to przeznaczone mu nie przez gminę, ale przez rząd, choć z bazy miejskiej wyskoczyły dyty, że nie takim komisarycznym urządowaniu miasto dobrze nie wychodzi, samo się przez się rozumie. Dla tego też wreszcie reprezentanci miasta, chcąc się pozbyć tej niemądrej czasowości i będąc już zmudzeni korowodami wyborów, obierają polecone im poufnie zwykle przez landraturę indiwiduum. A jest nim jakiś zabankrutowany Gatspacher ze Śląska, albo z innej prowincyi wielkiej niemieckiej ojczyzny, lub też jakiś pisarek, który dotąd w biurze innego burmistrza lub komisarza obwodowego przepisywał opracowane rzeczy. A nich u siebie będzie namierzyć jego zdolności, nich charakter i moralność jego nie będą wiele obciążające, byle tylko był „ein zuverlässiger Mann.“ To wystarcza. Człowiek więc taki, który własnym majątkiem nie potrafi zarządzać, który mało posiada, a znajomości fachu administracyjnego, którego z większości miasteczek nie łączą ani religija, ani język, z góry wreszcie dla miasteczek Polaków źle usposobiony, ma uszczęśliwić miasto! Ojczyźnie też zwykle rzadcy jego! Gdzie może,

proteguje swoich współplemieńców, zaszczepia germanizacyę. Stanowisko swoje wyzyskuje nie na korzyść dobra publicznego, lecz dla obłobnowienia własnej kieszeni, w czem mu ciemnota, nieświadomość obowiązków i praw większości mieszkańców naszych miast, nieraz zażenność, chwiejność charakteru i sprzedawczość niektórych jest na rękę. Przy prawości charakteru i szczerości reprezentacyi miasta nie udawałyby się żadne nieprawości. Ztąd pokazuje się ważność stanowiska reprezentantów miasta.

Wiele miast naszych reprezentują, często — nawiasem powiedziawszy — w skutku niedbalosci naszej i niedopilnowania ze strony naszej obowiązków przy wyborach na ojców miasta, przeważnie Niemcy. Jak ci się dbali o dobro nasze, jak nam zżyczyli, mieliśmy w ostatnim czasie częste sposobności przekonania się. Są jednak oszczędzawcy u nas miast, szczególnie małe, w których żywni niemiecki jeszcze słaby; tam więc są reprezentantami miasta Polacy. Owoce ich pracy zależne od ich kwalifikacyi. Lecz po naszych miastach miasteczkach trudno o ludzi zdanych pod każdym względem na rajców miasta; bo brak w ogóle ludzi wyszkolonych. W takim razie należałoby na reprezentantów miasta upatrzyć osoby przynajmniej ludzi prawego charakteru, moralnych, trzeźwych, dbałych o dobro publiczne, umiejących podporządkować sprawę własną, prywatną pod publiczne; ludzi niezależnych bezpośrednio od rządu i posiadających odważną cywilną a przytém dobrych Polaków. Lecz zdarza się i przy wyborach takich ludzie godni tego urzędu przez zadržność, nierząd, brak solidarności pominięci zostają, a ludzie niemoralni, nietrzeźwi, przedajni i interesowi zwyciężają wychodzą. O takich więc ludzi opiera się potem burmistrz, bo ich łatwo pozyskać, dla swych celów wyzyskać i do wszystkiego użyć można.

To też, gdy z inicjatywy burmistrza wnioski jakie pod obrady przychodzą, n. p. o wysoką praktykacyą dla pana prezydenta, panowie radni, jeden z obawy utraty konsensus na wyszynk, lub intruzję urzędu, drugi dla spaa, którego burmistrz od większości uchwalenie wyjednać przyrzekł, od niedziałalności się rzadów, który pan burmistrz reprezentują, opowiadają, a reszta, bo trzech zdani uciśnić nie potrafi, w niczem się panu prezydentowi nie sprzeciwiają, lecz gdy on powie: „Ta rzecz jest czarna“, to choćby jak śnieg była biała, odpowiadają z niskim ukłonem ułożono: „Tak, tak, panie burmistrzu, bardzo czarna.“ A to że rękę unywna, to też i oni nie wychodzą bez korzyści. I tak za najmniejszą czynność w interesie miasta podjętą pozwalają sobie wszelkie likwidacje podawać; dzierżawę gruntów miejskich wycelnie sobie umawiają; po każdej sesyi swoje libanecy na koszt miasta z krywdą swych współmieszkańców wyprawiają i t. d. Lud zaś alho u wszystkich podobnych sprawkach nie wie, albo nie mając odwagi jawnie i głośno przeciw temu zaprotestować, pokornie tylko szemrze i swych wybrańców przeklina. Przy takim więc gospodarowaniu musi naturalnie majątek miasta zeschepiać się i upadać.

Tak samo ma się rzecz z obmandzeniem innych urzędów płatnych i honorowych po matych mia

stach i nie będzie inaczej, dopóki nie będzie my mieli więcej ludzi światłych. Dotąd utrzymuje się pomiędzy mieszczanami mniemaniem, że różnikowi i rzemieślnikom nie potrzebne jest wykształcenie; dosyć, jeżeli umieją trochę czytać i pisać. Przeciwko tej zasadzie trzeba więc, gdzie się tylko da, występować i szerzyć oświatę.

Nowiny polityczne.

Na kongresie starokatolików w Monachium cignę się dziś narady. Dnia 23 b. m. było na zebraniu 6000 osób. Uderza, że na kongresie tym, który sobie przedwziętą gździć i rozstrzygać o sprawach części kościelnych, nie ma obecnego ani jednego biskupa, księży zwyczajnie się nadzwyczaj mało; radzą zatem prawie sami świecy. Ztąd wnoszą, że uchwały kongresu nie będą miały doniosłości, jakiej się niektóry początkowo spodziewali. Gazety same, popierające ten ruch, wyrażają obawę, ażeby zamiary kongresistów nie rozbiły się o stałą wierność katolickiego duchowieństwa.

Rozprawy mimo że się odnosią na rzeczy czysto kościelne, nie noszą na sobie cech zrycia religijnego. Jedni powiadają, że mają na oku także sprawy narodo-polityczne jak kościelne, inni podnoszą wyłącznie sprawę narodową. Jakiką kapłan Anton z Wiednia oświadczył wyraźnie, że Niemcy austriacki wielką pokładają nadzieję w zgromadzonym kongresie. W tém zdają się być wszyscy zgodni, że pragną, aby się niemiecki kościół katolicki oderwał od dotychczasowego związku z Rzymem.

Sprowadzawczy petersburski wysłał do Monachium jednego z pierwszych profesorów akademii duchownej, niemiekiego Osterowa, jak go niemieckie pisma nazwują. Ma on polecenia, rozmówić się z ks. Doellingerym i innymi przywódcami starokatolików, jakbydalo się przeprowadzić połączenie kościoła moskiewskiego z protestantyzmem i kościołem anglikańskim. Moskale będą się łączyli ze wszystkimi wyznaniai, tylko nie z kościołem katolickim.

— W Berlinie poprzestali pracować rzemieślnicy i koszykarze. Na publicznych zgromadzeniach dopominają się o wyświeśdłacy; zgoda nie rychło nastąpi, bo majstrów nie chcą się skłonić do podwyższenia płacy.

— Podczas gdy w Niemczech ruchy robotniczy przybierają coraz większe rozmiary, donosi telegraf z Paryża, że komitet czeladzi przemysłowej postawował, że wszystkie czeladzi jakiegokolwiek profesyi ma się wyrzec wszelkiego społecństwa z Stowarzyszeniem Międzynarodowym robotników i strajków nie robić, przyczynia młodzież przemysłową pragnie popierać rząd w jego usiłowaniu, ażeby przywrócić porządek i ustawić pracę narodową. Przemysłowcy narzęcy widocznie dobrze pojmują i swój i kraju interes.

Według Agence Havasa, rząd francuski przygotowuje czwarte pół miliardu, który ma spłacić w obligacych państwowych, przytychych przez wszystkie banki europejskie. Obligacye te mają

